

Handbok med svag vetenskaplig förankring

BOKANMÄLAN *Nya ekonomihandboken* lanseras som ett alternativt läromedel där den konventionella synen på nationalekonomi utmanas. Författare är den välkände journalisten och samhällsdebattören Johan Ehrenberg och Sten Ljunggren, universitetsadjunkt i företagsekonomi vid Uppsala universitet. Detta är en andra, omarbetad upplaga av den första versionen som kom 2002. Boken innehåller totalt 15 kapitel som berör inkomstfördelning, finansmarknaden, arbetsmarknaden, immigration, pensionssystemet, penning- och valutamarknaden, skattesystemet, globaliseringen samt olika ekonomiska system. Författarna samlar dessa begrepp under något annorlunda rubriker, som exempelvis "den rika offentliga sektorn", "rika och fattiga i Sverige" och "vinst eller ännu mera vinst". Boken innehåller även kapitel om den nyliberala politiken, "lite om Marx och Keynes" samt vad författarna kallar "maktlöshetssjukan". Fokus ligger på den ekonomiska politikens roll och utformning.

Man behöver inte läsa speciellt många sidor innan det står klart att detta inte är en traditionell handbok i ekonomi. Det är en bok som vill sprida ett politiskt budskap.

Författarnas utgångspunkt är att en majoritet av all nationalekonomisk litteratur skrivs med borgerliga förtecken:

Vi är medvetna om att det finns en oerhörd brist på läromedel som kritiskt diskuterar den borgerliga nationalekonomin. Vår avsikt med den här boken är att vara ett alternativ för lärare och studiecirkel . . . [s 17]

Det är i princip bra att det finns alternativ litteratur som ifrågasätter det vi accepterat som fakta. Men det är inte självklart att alternativ litteratur har ett värde om det finns starka vetenskapliga belägg för existerande modeller. En lärobok måste vara nyanserad och framför allt ha vetenskapligt stöd.

I *Nya ekonomihandboken* finns flera exempel på hur man okritiskt lyfter fram teorier som passar författarnas egna syften medan andra teorier avfärdas utan vidare förklaring. Exempelvis beskriver man hur arbetslösheten kan förklaras av att människor antingen inte vill, kan eller *ska* arbeta. Författarna förklarar sedan att de är övertygade om att arbetslösheten existerar därför att kapitalisterna i samhället använder den för att skaffa sig strategiska fördelar i kampen om lön- och vinstutrymme, att ändamålet med arbetslösheten är att försvaga löntagarnas förhandlingsposition:

Vi ser arbetslösheten som del i den ständiga kampen mellan arbete och kapital i vårt samhälle. Arbetslösheten finns för att resurserna fördelas ojämnt, vi ser hur arbetslösheten ökat när nyliberala och klassiskt borgerliga idéer fått styra den ekonomiska politiken, och hur den motats när socialistiska krafter varit starkare. [s 189]

De vetenskapliga beläggen för detta synsätt diskuteras inte. Författarna förkastar exempelvis "den nyliberala synen på arbetslöshet" som enligt dem förklarar arbetslösheten med att människor inte *vill* arbeta. Ingenstans diskuteras den empiriska forskningen om hur arbetslöshetsförsäkringens utformning påverkar incitament och därmed arbetsmarknadsutfallet; se Holmlund och Fredriksson (2006) för en översikt. Man gör inte heller någon åtskillnad mellan olika typer av arbetslöshet, såsom cyklisk och strukturell arbetslöshet. I en seriös dis-

Johan Ehrenberg
och Sten Ljunggren:
Nya ekonomihandboken,
ETC förlag, 2006,
490 sidor,
ISBN 91 87670 44 5.

kussion av arbetslösheten måste man dessutom ta hänsyn till individuella faktorer såsom utbildning och rörlighet, samt rådande makroekonomiska och institutionella förhållanden; se exempelvis Bean (1994) samt Bassanini och Duval (2006). Att reducera förklaringen av arbetslösheten till en tvådimensionell korrelation mellan sysselsättning och politiskt styre är otillräckligt.

Det talas genomgående i boken om hur utsatta löntagarna är som grupp. Teorin om att lägre löner ger högre sysselsättning avfärdas på lösa grunder. Författarna förkastar alltså därmed teorin om att efterfrågan på arbetskraft är en avtagande funktion av lönen, se Hamermesh (1993) samt Pencavel och Holmlund (1988) för svenska belägg. I stället återkommer man ständigt till hur kapitalisterna gynnas på löntagarnas bekostnad. Detta är en viktig grundtanke inom socialismen, men i en lärobok måste påståenden styrkas av vetenskapliga studier.

Författarna återkommer ständigt till kampen mellan vinst och lön. När man diskuterar varför den svenska regeringen valt att införa ett inflationsmål uppger man följande orsak:

Jo, låg inflation kan ge högre vinst. Inte direkt. Utan genom att man försöker få låg inflation genom att skapa och behålla en hög arbetslöshet, vilket gör det enklare att pressa upp vinstnivån för företagen ... Vi tror att vår ekonomi inte går att begripa om man inte hela tiden tittar på relationen vinster och löner. Hög arbetslöshet gör det lättare för företagen att hålla uppe vinstandelen i produktionen. Det är alltså inte låg inflation eller stabila priser som är målet för en nyliberal ekonomi. Utan målet är hög arbetslöshet. Detta är dock inget man kan säga högt. [s 285]

De argument för ett inflationsmål som lagts fram i den vetenskapliga litteraturen diskuteras överhuvudtaget inte. Mishkin och Posen (1997) visar att ett inflationsmål ger en bra balans mellan transparens och flexibilitet i penningpolitiken. Ett inflationsmål är dessutom förenligt med stabil tillväxt och sysselsättning, se exempelvis Svensson (1997). Därutöver finns en ny men växande litteratur som visar på att ett inflationsmål som upprätthålls av en oberoende centralbank skapar högre sysselsättning i ekonomier som Sverige med starka fackföreningar. Anledningen är att ett inflationsmål skapar incitament för återhållsamhet i lönebildningen vilket ökar sysselsättningen; se bl a Holden (2003) och Larsson (2007).

Ett genomgående tema i boken är att de ekonomer som deltar i den offentliga debatten lanserar subjektiva bedömningar som absoluta sanningar. Men det är oklart vilka ekonomer som åsyftas. Här tenderar författarna att generalisera alltför mycket och orättvist anklaga en hel yrkeskår.

Ekonomi angår oss alla. Samtidigt vet vi att ekonomi normalt presenteras som något mycket svårt. Ett ämne där endast experter tillåts yttra sig. Det här är mycket farligt. Experter kan nämligen inte avgöra vad vi vill med ett samhälle. De kan ha åsikter liksom alla andra har åsikter. Men de kan inte veta vad som är rätt och fel. [s 13]

Författarna borde här skilja på akademiskt verksamma ekonomer och ekonomer inom näringsliv och organisationer. Att nationalekonomer som lämnat forskarvärlden talar i egen sak eller följer en politisk agenda är kanske inte så konstigt, men många akademiskt verksamma ekonomer som månar om sin egen trovärdighet aktar sig för att göra subjektiva bedömningar i sakfrå-

gor. Forskare vet att ekonomisk teori och empirisk forskning i bästa fall kan säga något om vilket utfall en viss politik sannolikt skulle resultera i, givet vissa antaganden. De flesta anser att det sedan är upp till politiker att ta ställning till vilken ekonomisk-politisk åtgärd som faktiskt ska vidtas och vad som är fördelningspolitiskt eftersträvansvärt. Självklart är dock forskare i nationalekonomi inte befriade från åsikter. Det viktiga är att ekonomer som deltar i debatten blir bättre på att klargöra när de uttalar sig om något baserat på forskningsresultat och när de i stället tycker något i egenkap av privatperson.

Författarna hävdar att det finns stora risker med att experter presenterar åsikter som om de vore absoluta sanningar, sedan ägnar de närmare 490 sidor åt att göra just detta. Redan i förordet på sidan 16 förklarar författarna att de är socialister och i efterordet presenteras även ett politiskt program, framtaget inför valet 2006. Boken är därför ett skolexempel på vad som sker när två ”experter” onyanserat lanserar subjektiva bedömningar som fakta.

Som lärobok betraktad har *Nya ekonomihandboken* allvarliga brister. Som debattinlägg är den mer intressant. Kapitlet om ”maktlöshetssjukan” – tendensen bland politiker, intresseorganisationer och enskilda människor att acceptera den rådande normen – ställer exempelvis viktiga frågor. Språket är enkelt och engagerande. Författarna diskuterar de senaste decenniernas stora ekonomisk-politiska händelser med vinklingar som ifrågasätter och utmanar.

Ehrenberg och Ljunggren har gjort

ett välkommet försök att skapa en motvikt till den rådande skolbildningen. Tyvärr är deras analyser och slutsatser ofta illa underbyggda, vilket förtär helhetsintrycket och gör boken mindre användbar även för den välvilligt inställda läsaren.

Anna Larsson

Fil dr, Nationalekonomiska institutiet, Stockholms universitet

REFERENSER

- Bassanini, A och R Duval (2006), ”Employment Patterns in OECD Countries: Reassessing the Role of Policies and Institutions”, Economics Department Working Paper No 486, OECD, Paris.
- Bean, C R (1994), ”European Unemployment: A Survey”, *Journal of Economic Literature*, vol 32, s 573-619.
- Hamermesh, D (1993), *Labor Demand*, Princeton University Press.
- Holden, S (2003), ”Wage Setting under Different Monetary Regimes”, *Economica*, vol 70, s 251-265.
- Holmlund, B och P Fredriksson (2006), ”Improving Incentives in Unemployment Insurance: A Review of Recent Research”, *Journal of Economic Surveys*, vol 20, s 375-386.
- Larsson, A (2007), *Real Effects of Monetary Regimes*, doktorsavhandling, Monograph Series 56, Institutet för internationell ekonomi, Stockholms universitet.
- Mishkin, F S och A S Posen (1997), ”Inflation Targeting: Lessons from Four Countries”, *Economic Policy Review*, vol 3, nr 3, s 9-110.
- Pencavel, J och B Holmlund (1988), ”The Determination of Wages, Employment and Work Hours in an Economy with Centralised Wage-Setting: Sweden, 1950-83”, *Economic Journal*, vol 98, s 1105-1126.
- Svensson, L E O (1997), ”Inflation Targeting as a Monetary Policy Rule”, *Journal of Monetary Economics*, vol 43, s 607-654.